

УДК 631.153.3:327

ПІЗНЯК

Тетяна Іванівна

кандидат економічних наук, доцент

Tatiana_sumy@mail.ru

РОЗВИТОК КОНСАЛТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

РАЗВИТИЕ КОНСАЛТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ОРГАНИЧЕСКОГО ЗЕМЛЕДЕЛИЯ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

DEVELOPMENT OF CONSULTING SERVICES IN A MARKET ECONOMY ORGANIC AGRICULTURE

Стаття присвячена розвитку консалтингових послуг у сфері органічного землеробства в умовах ринкової економіки, виокремлені організаційно-правові форми консалтингових фірм, запропоновані консалтингові продукти.

Статья посвящена развитию консалтинговых услуг в сфере органического земледелия в условиях рыночной экономики, выделены организационно-правовые формы консалтинговых фирм, предложены консалтинговые продукты.

The article describes the development of the consulting services in organic agriculture in market economy as well as dedicated in organizational and legal aspect forms of consulting firms and proposed consulting products.

Ключові слова: *органічне землеробство, консалтингова фірма, консалтингові продукти.*

Ключевые слова: *органическое земледелие, консалтинговая фирма, консалтинговые продукты.*

Keywords: *organic agriculture, consulting firm, consulting products.*

ВСТУП

Сільськогосподарські виробники багатьох країн світу усвідомили і відчували на практиці користь від застосування органічного землеробства: воно скорочує витрати на виробництво екологічної продукції, сприяє збереженню

навколишнього середовища, природного біорізноманіття, відтворює природну родючість ґрунтів. У всьому світі екологічно чиста продукція є дорожчою, ніж виготовлена за сучасними технологіями. Українські аграрії стверджують, що не лише заможні люди мають право на здорову, якісну продукцію, а й решта пересічних громадян. Керівники господарств, фермери, землевласники, маючи часткові знання і досвід з питань технології органічного землеробства, зіштовхнулися з багатьма проблемами функціонування в ринковому середовищі. Таким чином, підвищення ефективності консалтингового супроводу, дорадництва, екоаудиту щодо ведення органічного землеробства, виробництва екологічно чистої продукції, використання земель у сільському господарстві з урахуванням екологічного фактора [1], а також недостатність досліджень цієї проблеми визначають актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Науковому дослідженню еколого-економічних проблем землекористування присвячені роботи: І.К. Бистрякова, Б.М. Данилишина, Д.С. Добряка, О.І. Карпіщенко, С.М. Козьменка, В.В. Медведєва, Л.Г. Мельника, Л.Я. Новаковського, І.А. Розумного, А.Я. Сохнича, М.Г. Ступеня, А.М. Третьяка, С.К. Харічкова, М.В. Щурика та ін.

В економічній літературі розгляду особливостей економічної ефективності органічного та звичайного землеробства присвятили роботи наступні вітчизняні та зарубіжні вчені: Трегобчук В., Артиш В., Кисіль В., Лукіша В., Милованов Є., Корніцька О., Іванишин В., Купцов О. та інші науковці.

Ознайомлення з результатами дослідження вітчизняних науковців засвідчує, що розвитку консалтингового, дорадчого і екоаудиторського супроводу органічного землеробства приділялося недостатньо уваги.

МЕТОЮ СТАТТІ є розкриття особливостей і значимості консалтингового супроводу при впровадженні і застосуванні органічного землеробства в умовах ринкової економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні економічні вимоги до управління сільськогосподарським підприємством передбачають вибір оптимальної стратегії розвитку бізнесу, яка дозволила б існувати в умовах гострої конкуренції між компаніями. Господарюючі суб'єкти аграрної сфери, маючи часткові знання і досвід з питань технології органічного землеробства, не мають доступу до стабільних та недорогих каналів отримання інформації. В цих умовах актуалізується питання створення єдиної системи сільськогосподарського дорадництва, консалтингу, екоаудиторських послуг, забезпечення інформаційними технологіями, інжинирінгу та ін.

Органічне землеробство - це система вирощування сільськогосподарських культур та утримання сільськогосподарських угідь, котра передбачає відмову від хімічних засобів захисту рослин від шкідників та хвороб, відмову від гербіцидів, мінеральних добрив та інших хімічних засобів, які є токсичними або мають тривалий період розкладання в навколишньому середовищі, відмову від ГМО, синтетичних стимуляторів росту, інокулянтів. Крім того, органічне землеробство передбачає відмову від застосування полицевих плугів, тобто перевероту верхнього шару ґрунту, і підтримує сівозміни та масове використання сидератів [2].

Економічний розвиток та посилення екологічної спрямованості стандартів діяльності аграрної економіки вимагає не тільки удосконалення принципів і методів екологічного менеджменту, але й потребує їх швидкого впровадження та поширення на всіх ієрархічних рівнях господарювання, що вимагає формування дієздатних консалтингових послуг. В Україні ринок консалтингових, дорадчих, екоаудиторських послуг по запровадженню системи органічного землеробства проходить стадію активного формування. Імпульсом до їх стрімкого розвитку є розробка проектів Законів України «Про родючість земель», «Про органічне землеробство», прийняття законів «Про екологічний аудит», «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» та ін [3-5].

Проте, на сьогоднішній день консалтингові послуги у сфері органічного землеробства надають не тільки професіонали. Оскільки, цей ринок знаходиться у стадії розвитку, то серед консалтингових фірм немало початківців і недосвідчених компаній, які можуть тільки нашкодити, надаючи консалтингові послуги по технології запровадження і ведення органічного землеробства. Тому важливо, щоб консалтингова фірма мала не тільки ліцензію, але і досвід подібної роботи, а також володіла укомплектованим штатом висококласних фахівців, що надають консалтингові, екоаудиторські і дорадчі послуги.

Консалтингову діяльність у сфері органічного землеробства системно, на наш погляд, мають здійснювати наступні організації, які практично можуть існувати в різних організаційно-правових формах (табл.1.)

Таблиця 1

Організаційно-правові форми підприємств, які можуть здійснювати консалтингову, дорадчу і екоаудиторську діяльність для запровадження і ведення органічного землеробства

Організаційно-правові форми підприємств	Екологічне консультування	Екоаудиторські послуги	Дорадництво у сфері агроекологічної економіки
Неприбуткові товариства (громадські та благодійні організації) сформовані з метою розв'язання екологічних проблем;	+	+	+
Екологічні фонди та (або) трасти, місією функціонування яких є накопичення фінансових ресурсів, спрямованих на науково-дослідну діяльність та реалізацію екологічних проектів та програм із захисту навколишнього природного середовища	+	+	+
Глобальні, національні екологічні фонди	+	+	+
Транснаціональні консалтингові аудиторські корпорації (Price Waterhouse Coopers, Standard & Poor's тощо)	+	+	+
Структурний підрозділ аграрного підприємства, діяльність якого направлена на контролінг та надання рекомендацій щодо органічного землеробства	+	-	-
Структурний підрозділ аудиторської, фірми одним із напрямків діяльності якої є проведення екологічного аудиту у сфері органічного землеробства	+	+	-

Державні (регіональні) екоаудиторські організації діяльність яких спрямована на розв'язання екологічних проблем та проблем у сфері охорони навколишнього природного середовища	+	+	+
Моніторингові (як державні, так і недержавні) екологічні організації	+	-	-
Рейтингові комерційні організації	+	-	-
Комерційні консалтингові фірми з проведення екологічного аудиту і отримання від даного напрямку діяльності прибутку	+	+	+

*Сформовано автором на основі [6-12].

Безумовно, конкурентоспроможність транснаціональних консалтингових аудиторських корпорацій з вищенаведеного переліку є безперечна і рівень їх обслуговування є надзвичайно високим, втім підприємства для проведення екологічного аудиту та екологічного консалтингу звертаються часто до невеликих «близьких» фірм. Зазначимо, що ефективне функціонування саме комерційних консалтингових, дорадчих і агроекоаудиторських фірм приведе до поширення органічного землеробства в аграрній сфері, а також приведе до удосконалення інфраструктури ринку екологічно чистої продукції та дозволить сформувати його в контексті сталого економічного розвитку. Поступово господарства повинні переорієнтуватися на біологічні технології, намагаючись впроваджувати спершу окремі елементи органічного землеробства, а згодом і повністю впроваджуючи його на виробництві. Удосконалення екологічного менеджменту, формування аналізу господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, з позиції обґрунтування підвищення результативності виробничих процесів з урахуванням екологічного чинника приведе до відповідного поліпшення їх фінансово-економічного стану.

Необхідно акцентувати, що співпраця сільськогосподарських підприємств та консалтингових фірм може мати різні ступені взаємодії:

1) стратегічна взаємодія з метою забезпечення сталої конкурентоспроможності та еколого-економічної ефективності сільськогосподарського підприємства. Має форму абонентського

обслуговування консалтинговою фірмою сільськогосподарського підприємства;

2) періодична взаємодія сільськогосподарських підприємств та консалтингових фірм, яка проводиться з метою нейтралізації екологічного ризику та кращого розуміння зацікавлених сторін;

3) взаємодія з метою зниження гостроти еколого-економічних проблем сільськогосподарських підприємств, які мають локальний ефект. Така взаємодія обумовлена тиском на підприємство з боку зацікавлених сторін та має разовий характер.

Продуктом функціонування консалтингової фірми є консультаційна послуга з розв'язання еколого-економічних проблем сільськогосподарських підприємств, зокрема з питань впровадження і ведення органічного землеробства. На наш погляд, за напрямками діяльності консалтингових фірм по відношенню до цільових груп сільськогосподарських підприємств можна виокремити наступні консалтингові продукти (рис.1.).

Рис. 1. Класифікація консалтингових продуктів
[Запропоновано автором]

Отже, профілактичні продукти консалтингових фірм направлені на розробку стратегій, програм виявлення та реалізації екологічних потенціалів щодо впровадження і ведення органічного землеробства. Підтримуючі продукти консалтингових фірм передбачають розробку стратегій, з конкретизацією системи заходів допомоги по веденню органічного землеробства. Реабілітаційні продукти консалтингових фірм засновані на принципах розроблення стратегій, які направлені на нейтралізацію кризових екологічних ситуацій та надзвичайних станів природного середовища

сільськогосподарського підприємства і запровадженню органічного землеробства. Освітні продукти консалтингових фірм направлені на підвищення рівню знань щодо доцільності та еколого-економічної ефективності органічного землеробства; наслідків екологічно безвідповідального господарювання; формування обґрунтованої системи раціонального використання природних ресурсів; механізму мотивації персоналу в екологічно відповідальній поведінці. Освітні продукти можуть бути спрямовані на навчання та тренінг спеціалістів сільськогосподарських підприємств.

ВИСНОВКИ.

Стимулювання сільськогосподарських підприємств до раціонального аграрного природокористування є нагальною потребою сьогодення. Для поширення органічного землеробства та виробництва екологічно чистої продукції в Україні необхідно створювати консалтингові фірми, які б надавали дорадчі, консультаційні і аудиторські послуги щодо ведення органічного землеробства. Але наявності агровиробників, які готові запроваджувати органічне землеробство недостатньо. Слід зазначити, що перехід від інтенсивних технологій агровиробництва до органічного землеробства є досить тривалим процесом (від 2 до 5 років), та супроводжується певними ризиками та необхідністю вирішення низки проблем. Таким чином, без розгалуженої системи консалтингових, дорадчих і екоаудиторських фірм, які б сприяли запровадженню органічного землеробства на українських сільськогосподарських підприємствах не обійтися.

Література

1. Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень. – /Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України/. – Вінниця: Книга-Вега, 2007. – 572 с.

2. Лакомський Б. Органічне землеробство та його розвиток в Україні / Б. Лакомський // Народний оглядач, 25.02.2013р. – Режим доступу: <http://ar25.org/article/organichne-zemlerobstvo-ta-yogo-rozvytok-v-ukrayini.html>
3. Кузьменко О. Розвиток органічного землеробства в умовах ринку землі в Україні / О. Кузьменко // Економіст. – 2013. - № 3 (317) – с. 38-40.
4. Закон України «Про екологічний аудит», прийнятий постановою ВР від 24.06.2004 № 1862-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. - № 45[електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
5. Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» // Офіційний вісник України. – 2004. -№28.Ч.1. – 39-43.
6. Бортник Т.І. Досвід і проблеми формування системи дорадництва / Т.І. Бортник, В.І. Бортник. // Збірник наукових праць Уманського Державного аграрного університету. - Ч.2.- Економіка. - Вип.61.–Умань, 2005. – С.113-117.
7. Верба В.А. Організація консалтингової діяльності:навч.посібник / В.А. Верба, Т.І. Решетняк. – К.:КНЕУ, 2000. – 244с.
8. Володін С.А. Науково-Інноваційна консалтингова інфраструктура УААН / Володін С.А. // Вісник аграрної науки. – 2004. -№8.- С.9-13.
9. Геркіял О. Сільськогосподарська дорадча діяльність університету / О. Геркіял, Ю. Нестерчук // Вища школа. – 2005. – №2. – С.70-76.
10. Иббатулин У.Г. Рынок экологических услуг: экологический аудит / Иббатулин У.Г., Иббатулина С.М. // Экономика природопользования. ВИНТИ –2001. - №1.-С.64-68.
11. Котирко О.О. Механізм консультування фермерських господарств з питань інвестиційної діяльності / Котирко О.О. // Формування ринкових відносин в Україні:збірник наукових праць. – 2007. - №1 –С.110-115.
12. Лобанов М.І. Регіональні центри в системі розвитку інформаційно-консультаційної діяльності / Лобанов М.І. // Економіка АПК. – 2004. - №8. – С.11-14.